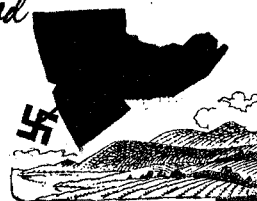

Vanlige medlemmer i N.S. var ikke landssvikere

Akershus Arbeidsblad
6/4-90

– Vår generasjon har vanskelig for å se at det var landssvik å være vanlig papirmedlem av Nasjonal Samling under krigen. Men vanlig trosfrihet gjaldt åpenbart ikke for nasjonalsosialister i 1945. Jeg undrer meg i dag over at våre rettsinstanser gikk så langt som å kriminalisere NS-medlemskap. Dette sier professor Hans Fredrik Dahl (50) til AA/RB.

Hans Fredrik Dahl har gjennom årene forfattet flere bøker om nasjonalsosialismen i Norge både i krig og fred. Siden 1985 har han arbeidet med et større verk om Vidkun Quisling. Boka kommer en gang i 1991 og blir den mest omfattende biografi over NS-føreren som noensinne er skrevet.

9. APRIL

– Kunne Norge stått bedre militært forberedt i april dagene 1940?

– Ja, vi både kunne og burde vært bedre rustet. Ikke lenge før tyskerne kom, holdt generalinspektør Otto Ruge, som senere ble øverstkommanderende, et foredrag i Oslo Militære Samfund om Mussolinis overfall på Albania i 1939. Ruge forsøkte å innprente sine tilhørere at det ikke gis noe varsel før et militært overfall. – Norge er fullt av fjell. Derfor er det mulig å forsvare dette landet mot slike overfall, mente Ruge.

PÅ SJØEN

– I sine dagboksnotater, som først utkom i fjor, mente Ruge at det hadde vært mulig å feie det tyske angrepet på sjøen dersom Norge hadde vært forberedt på krig?

– Han hadde høyst sannsynlig rett i det. Hadde alle fortene og befestningene langs kysten skutt mot invasjonssflåten og hæren var blitt mobilisert tidnok, ville Hitler-Tyskland mislyktes med sitt invasjonforsøk. Dette var ganske sikkert tyskerne klar over på

forhånd. Derfor ble invasjonsplanene strengt hemmeligholdt. Dette i motsetning til Tysklands angrep på Frankrike sommeren 1940. Da gikk alle nærmest og ventet på at Hitler skulle slå til.

KRIGSTILSTAND

– Hersket det krigstilstand mellom Norge og Tyskland etter at kapitulasjonsavtalen var undertegnet 10. juni 1940?

– Akkurat det har vært tema for diskusjoner i årevis. Aktørene selv fra den gang mente både ja og nei, avhengig av hvilken side man sto på. Mange her hjemme mente i 1940 at krigen mellom Norge og Tyskland nå var slutt. Men det fantes også en god del som var av den oppfatning at krigen fortsatte utenfor landets grenser. Selv tror jeg som historiker at det kunne være tvil om dette i 1940 og utpå våren 1941, men at det fra da måtte være klart at det fortsatt var krig mellom de to landene. Det er i denne forbindelse interessant å se at en tysk prise-domstol i 1942 slo fast at norske fartøyer som da ble tatt, var å betrakte som krigsbytte. Med andre ord mente denne domstolen at Tyskland fortsatt var i krig med Norge.

RETTSOPPGJØRET

– Om rettsoppgjøret etter freden i 1945 og utover kan vi si at det skjedde mye rart. Mange jurister var sterkt i tvil om kvaliteten av det som ble gjennomført. Vi har en rekke eksempler på rettsaker som var svært summariske og

hastverkspreget. Likevel, når vi tar i betraktning at det dreide seg om etterforskning mot nærmere 100 000 nordmenn, må vi konkludere med at det rent statistisk ikke var så dårlig. Men visse ting sa seg selv. Det var på forhånd klart at Vidkun Quisling måtte dømmes til døden. Han ble da heller ikke underkastet noen skikkelig psykiatrisk undersøkelse. Myndighetene følte kort og godt ulyst ved tanken på at han kanskje skulle bli kjent sinnsyk og plassert på anstalt. Det er hevet over tvil at Quisling, særlig mot slutten av krigen, led av klare vrangforestillinger. Om dette ville vært nok til å få kjent ham utlregnelig, er en annen sak. Jeg er ikke psykiater.

MEDLEMSKAP

– Når det gjelder medlemskap i Nasjonal Samling under den tyske okkupasjonen, la juristene til grunn at selv et papirmedlem i den fjerneste avkrok av landet skulle hefte for det som den sentrale partiledelsen hadde gjort. Dette var noe nytt i orsk rettspraksis. Jeg personlig stiller meg ganske undrende til den vurderingen. Et vanlig medlemskap var altså jevngodt med landssvik og høyforræderi. I dag kan vi vel slå fast at det måtte ha vært noe mer med i bildet for at folk skulle kunne stemples som landssvikere. Passivt medlemskap var ikke nok.

STORTINGET

– I Stortinget var det forøvrig mange som mente at det burde ha vært reist riksrett mot regjeringen Nygaardsvold

for dens manglende handlinger forut for 9. april. Dette var neppe flertall for å reise riksrettsak. Jeg tror mange politikere forsto at det var en slags kollektiv skyld i hele vårt politiske system som gjorde at det gikk som det gikk. Til syvende og sist ble dette stilltiende akseptert.

ALDRI FERDIG

– Blir vi noen gang ferdige med 2. verdenskrig her i Norge?

– Neppe med det første. Riktignok vil de som aktivt deltok på begge sider den gang falle fra etter hvert som tiden går. Men interessen blir ikke borte av den grunn. Neste generasjon vil fortsatt holde emnet varmt, selv om diskusjonen kanskje vil dreie litt. Jeg tror at når NS-medlemmenes barn blir eldre, vil de også bli mer motivert for å snakke om det de opplevde.

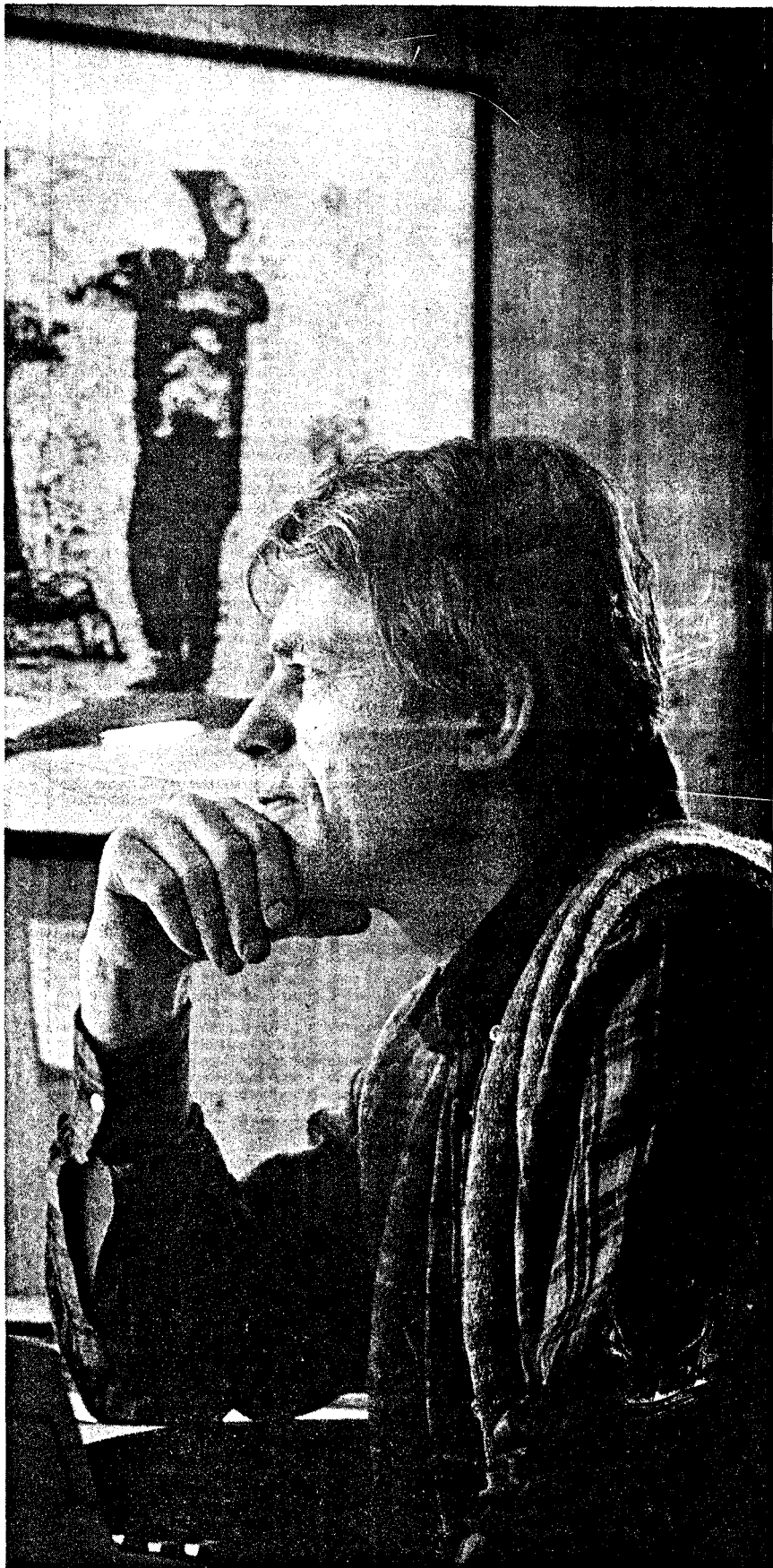
– Lærere på skolene forteller at det er svært stor interesse blant elevene i dag nettopp om krigen. Og det kommer nå flere bøker enn noen gang nettopp om krigsårene. Nei, jeg tror ikke vi blir ferdige med krigen i Norge.

KNUT A. NADHEIM.

– Vanlig papir-medlemskap i NS burde ikke blitt kriminalisert etter krigen, mener professor og historiker Hans Fredrik Dahl. I disse dager skriver Dahl videre på et gigantverk om Vidkun Quisling.

(Foto: Bjørn Grønland.)

*Alvsnæs Arbeiderblad
6/4-90*

Statskupp over radio

**FOR-
RÆDERI:**
Om kvelden
9. april 1940
sto Vidkun
Quisling frem
i Norsk
Rikskring-
kasting og
proklamerte
den nye NS-
regjeringen.
Samtidig
tilbakekalte
han
Nygaards-
volds-
regjeringens
mobiliserings-
ordre.

Historien har levnet Vidkun Quisling liten ære i ettertid. Men på ett område kan man ikke komme bort fra at han var en pioner.

Da Quisling klokken 19.32 den 9. april 1940 holdt sin berømmelige tale til «norske kvinner og menn» i NRE, var han den første som begikk et statskupp over radio. Ved hjelp av sin sekretær, Harald Franklin Knudsen og tyskeren Hans W. Scheidt, bløffet Quisling seg adgang til kringkastingen, som den gang lå vegg i vegg med hotell Continental. I sin tale erklærte han at regjeringen Nygaardsvold var trådt tilbake og at Nasjonal Samling hadde overtatt regjeringmakten. I den samme talen ble mobiliseringsordren tilbakekalt.

I de femti år som har gått siden krigen kom til Norge, er det forfattet et utall bøker, skrifter og artikler om Vidkun Quisling. For mange er gåten Quisling fremdeles som uløst.

Vidkun Quisling var av presteslekt fra Fyresdal i Telemark. Han utmerket seg i fremragende retning i skoledagene og ble i 1905 innrullert som kadett ved Krigsskolen. Ved avgangseksamen i 1908 var han nummer en. Så fulgte ett år som lærer ved latinskolen i Skien. I 1909 vendte han tilbake til det militære og gikk inn på Den militære Høiskole. To år senere gikk han ut herfra med den beste hovedkarakter som noensinne var gitt og med innstilling til Kongen.

GENERALSTABEN

Quisling tjenestegjorde blant annet i generalstabten og ble senere overført til feltartilleriet. I 1918 ble han overført til Petrograd i Russland som militærattache. Året etter ble han tilknyttet legasjonen i Helsingfors. Så skjedde noe som skulle få avgjørende betydning for hans fremtid. Fridtjof Nansen hadde en tid arbeidet med planer om å avhjelpe den kolossale hungersnøden i Russland.

Quisling hadde møtt Nansen på sine gjennomreiser i Helsingfors og Nansen ville gjerne ha Quisling, som hadde svært gode kunnskaper om Russland, som sin assistent. I 1922 var dette ordnet. Samarbeidet mellom de to varte i flere år.

I REGJERINGEN

Tilbake igjen i Norge hang Vidkun Quisling i et vakum. Han hadde sagt forsvaret farvel med majors grad. Han starter etter hvert et korstog mot bolsjevismen, et system han tidligere hadde vært velvillig innstilt til. Da Bondepartiet dannede regjering i 1931, ble Quisling overraskende utnevnt til forsvarsminister. Regjeringen saft til mars 1933 da den ble felt. I løpet av sin statsrådstid klarte han ved så skarpe utfall å erte på seg hele den sosialistiske presse. Merkelige affærer, som det såkalte «pepperoverfallet», krydret også hans tid som statsråd.

NASJONAL SAMLING

16. mai 1933 dannes så det politiske partiet Nasjonal Samling med Quisling som leder. Partiet stilte lister ved valgene i 30-årene, men kom aldri i nærheten av en plass på Stortinget. Høsten 1933 fikk partiet bare 2,2 prosent av stemmene. Quislings økonomiske stilling i disse årene var ikke god. Han livnærte seg og sin russiske hustru med en bruttoinntekt på ca. 5 000 kroner året. Quisling spedde på sine inntekter ved salg av malerier som han hadde brakt med seg fra utlandet. Men så ble det det endringer. Ved årsskiftet 1939/40 ble Nasjonal Samling tilført 100 000 tyske riksmark. Rett før hadde Quisling møtt Hitler i Berlin. I begynnelsen av april 1940 møtte han en tysk etterretningsoffiser i København. Der ga han opplysninger av betydning for den nær forestående invasjonen. Landsforræderiet var alt i gang.

KNUT NADHEIM.